

2.8.2017 DNRO 1593/06 10 00/2017

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto
Kirjaamo (kirjaamo.pohjois@avi.fi)

Viite: Aluehallintoviraston lausuntopyyntö PSAVO/3224/2015

Hannukainen Mining Oy, Hannukaisen ja Rautuvaaran kaivoshankkeen ympäristö- ja vesitalouslupa

Pohjois-Suomen aluehallintovirasto on viitekirjeellä pyytänyt Luonnonvarakeskuksen (Luke) lausuntoa edellä mainitusta lupahakemuksesta.

Pyydettynä lausuntonaan Luonnonvarakeskus esittää seuraavan.

Hannukainen Mining Oy hakee ympäristö- ja vesitalouslupaa Hannukaisen ja Rautuvaaran kaivoshankkeen toteuttamiselle ja toiminnalle. Hankealue sijaitsee Kolarin kunnassa noin 25 km Kolarin kunnan keskustasta koilliseen. Suunnitellun kaivospiirin koko on noin 30 km². Kaksi avolouhosta ja sivukivien läjitysalueet sijoittuvat Hannukaiseen ja rikastamo ja rikastushiekka-altaat Rautuvaaraan.

Ympäristönsuojelulain mukaista lupaa haetaan malmin louhinnalle, rikastamiselle, kaivannaisjätteen sijoittamiselle jätealueille, kaivumaiden hyödyntämiselle, rakentamisessa käytettävän tarvekiven louhinnalle, putkilinjojen rakentamiselle, uusien ojien kaivulle, käsiteltyjen jätevesien johtamiselle purkuputkessa Muonionjokeen ja aluekuivatusvesien johtamiselle Hannukaisen alueelta Äkäsjokeen, Valkeajokeen ja Kuerjokeen ja Rautuvaaran alueelta Niesajokeen sekä kaivoshankkeen toteuttamiseen liittyville toiminoille, kuten energiantuotannolle, polttoaineenjakuasemille, kemikaalivarastoille, kaikkeen näihin toimintoihin liittyvälle rakennustoiminnalle ja ratapihan rakentamiselle.

Pyydettynä lausuntonaan Luonnonvarakeskus esittää lupahakemuksesta toimialaansa liittyen seuraavan.

Porotalous

Hannukainen Mining Oy:n suunnittelemassa Hannukaisen ja Rautuvaaran kaivoshankkeen Lupahakemuksessa todetaan, että kaivoksen suunnittelussa on otettu huomioon alueen muu maankäyttö, erityisesti porotalous, koska kaivoshankkeen läheisyydessä on poronhoitoa varten tarkoitettuja alueita. Samalla todetaan, että hakija neuvottelee Kolarin ja Muonion paliskuntien kanssa hankkeen poronhoidolle mahdolli-

sesti aiheuttamien haittojen lievennyskeinoista ja tarvittaessa taloudellisten tai toiminnallisten haittojen kompensoinnista.

Kaivoshanke sijoittuu Muonion paliskunnan eteläosiin, mutta vaikuttanee todennäköisesti jossain määrin myös Kolarin paliskunnan poronhoitoon. Suunnitellun Hannukaisen rautakaivoshankkeen vaikutuksista Muonion paliskunnan porotalouteen on tehty aikaisemmin erillinen selvitys (Itkonen 2012), jota on hyödynnetty yhtenä lähteenä arvioitaessa kaivoshankkeen porotalousvaikutuksia. Tämän lisäksi porotalouteen liittyvien arviointien tekemisessä on hyödynnetty aiheeseen liittyviä muita selvityksiä sekä käyty neuvotteluja porotalouden edustajien kanssa.

Saatavilla olevan selvitystiedon, aikaisemman YVA-arvion ja poronhoitoon liittyvän tutkimuksen ja muun käytettävissä olevan tiedon (mm. Luken ja Syken kokoamat porotalouden paikkatietoaineistot) perusteella Luke arvioi, että suunnitellut Hannukaisen ja Rautuvaaran kaivostoiminta-alueet sekä niihin liittyvät rakenteet ja liikenne/kuljetusjärjestelyt sijoittuvat Muonioon paliskunnassa siten ja niin laajalle alueelle, että ne tulevat yhdessä vaikuttamaan merkittävästi tai hyvin merkittävästi sekä suoraan että välillisesti porojen vuodenaikaiseen laidunten käyttöön ja laidunkiertoon sekä myös paliskunnan porojen kokoamiseen ja käsittelyyn. Nämä vaikutukset ovat hyvin pitkäaikaisia ja osin myös pysyviä. Suorien laidunmenetysten ohella porojen laidunten käyttö todennäköisesti häiriintyy huomattavasti laajemmalla laidunalueella kuin kaivosten välittömässä läheisyydessä samalla kun myös porojen vuodenaikainen laidunkierro alueella todennäköisesti muuttuu. Porojen ohjautuminen pois totunnaisilta laidunalueilta lisää laidunnuspainetta paliskunnan muilla alueilla sekä lisää porokolarien riskiä ja mahdollisesti muita porojen aiheuttamia häiriöitä. Samalla porojen kokoaminen ja käsittely erityisesti Lamumaan ja Rautuvaaran erotusaitoihin saattaa vaikeutua merkittävästi ja tämän vuoksi myös kokonaan uusia aitaratkaisuja voidaan joutua miettimään.

Edellisistä merkittävistä tai hyvin merkittäväistä poronhoitoon kohdistuvista vaikutuksista johtuen Luke katsoo, että poronhoitoon kohdistuvat todelliset vaikutukset ja menetykset tulisi arvioida riittävän kattavasti ja laajasti niin hankkeen käynnistämisen kuin myös toiminnan aikana Hannukainen Mining Oy:n ja poronhoidon edustajien kanssa käydyissä neuvotteluissa. Kaivosyhtiö tulisi velvoittaa toimintaluvassa myös käynnistämään tarvittaessa tai epäselvissä tapauksissa erillisiä tutkimuksia ja selvityksiä, joilla poronhoitoon kohdistuvia vaikutuksia arvioidaan riittävän monipuolisesti ja laajasti. Luke katsoo myös että, jatkuvien neuvottelujen käyminen ja yhteydenpito poronhoidon kanssa on välttämätön osa kaivosten suunnittelu- ja toteuttamisprosessia ja sen tulee jatkua myös hakkeen toiminta- ja lopettamisvaiheessa. Luke katsoo myös tarpeelliseksi, että kaivoksen toimintalupaun kirjataan ne toimenpiteet ja velvoitteet, joita hankkeen toteuttajan tulee noudattaa poronhoidolle aiheutuvien haittojen seuraamiseksi, arvioimiseksi, lieventämiseksi ja kompensoimiseksi.

Kalakannat ja kalatalous

Ympäristölupahakemuksen jokikohtaissa arvioinneissa hankkeen virtaama- ja vedenlaatumuutosten kalastovaikutuksista päädytään siihen, että hankkeella ei ole merkittävää vaikutusta kalastoon, kalastukseen tai kalojen käyttökelpoisuuteen.

Tutkimuslaitoksen näkökulmasta suurimman ongelman hankkeen toteuttamisessa muodostavat kaivostoimintaan liittyvät riskit ja häiriötilanteet. Ympäristölupahakemuksen riskianalyysitulokson mukaan yhtenä riskinä laitoksen toiminta-aikana on se, että ylijäämäveden käsittely ei tuota laadultaan riittävän hyvää vettä. Taulukon mukaisesti Muonionjoen veden laatu voi huonontua, millä on vaikutuksia kalastoon ja vesieliös-

töön. Muonionjoki on tärkeä Torniojoen lohen lisääntymisalue. Tornion- Muonionjoki on tärkein lohen lisääntymisjoki Itämeren alueella.

Ylivuototilanne tai muu hallitsematon kaivoksen käsittelemättömien jätevesien luontoon pääsy esimerkiksi Äkäsjokeen saattaa muuttaa jokiveden kaloille tappavaksi. Tällöin Suomessa äärimmäisen uhanalaiseksi luokitellun meritaimenen Äkäsjoen populaatio on vaarassa tuhoutua. Äkäsjoen vesistö on Tornionjoen Suomen puoleisen vesistöalueen tärkein meritaimenen lisääntymisalue. Tornionjoen kanta on yksi harvoista maamme luontaisesti lisääntyvistä meritaimenkannoista. Äkäsjoessa ja sen sivu-uomissa on lisäksi paikallisia purotaimenkantoja. Äkäsjoen meritaimen poikastuotantopotentiaaliksi on arvioitu 13000 vaelluspoikasta vuodessa. Vuonna 2006 tehtyjen selvitysten perusteella Äkäsjoki tuotti noin 1100 luonnossa syntynyttä meritaimenen vaelluspoikasta, mikä on vain vajaa 10 % arvioidusta tuotantopotentiaalista. Taimenen vaelluspoikasia saatiin tuolloin myös Kuerjoella tehdyssä poikaspyynnissä. Meritaimen sekä paikalliset taimenkannat lisääntyvät luontaisesti myös Äkäsjoen muissa sivujoissa, kuten Valkeajoessa. Vuonna 2014 tehtyjen selvitysten perusteella Äkäsjoki tuotti noin 350 luonnossa syntynyttä meritaimenen vaelluspoikasta, mikä on vain vajaa 3 % Äkäsjoen arvioidusta tuotantopotentiaalista. Tulos on todennäköisesti aliarvio, sillä aiempien tutkimusten perusteella voidaan olettaa, että osa taimenista oli ehtinyt lähteä vaeltamaan ennen koepyyntin aloittamista. Vuoden 2014 tutkimuksen mukaan luonnonpoikasten lisäksi istutusperäisiä taimenia lähti vaeltamaan Äkäsjoesta noin 260 kpl ja lohia noin 90 kpl. (Pöyry Finland Oy 2016, Natura-arvion täydennys kirjallisuusviitteinen).

Jos suunniteltu kaivoshanke toteutuu, pitää Luke tärkeänä tehokkaan riskienhallinnan ohella kalaston seurannan monipuolista ja kattavaa toteutusta. Ohjelmassa tulee olla esimerkiksi Äkäsjoen sähkökalastuksia alkaen tilanteesta ennen rakennusvaihetta ja päättyen kaivostoiminnan loppumisen jälkeisen ajan seurantaan. Jotta päätelmiä kaivoksen mahdollisista vaikutuksista voidaan luotettavasti saada, tulee rinnalla seurata kaivostoiminnan ulkopuolella olevaa vertailualueita (BACI tutkimusasetelma). Meritaimenen vaelluspoikasten koepyynti pitäisi olla osana seurantaohjelmaa.

Mikäli purkupuutki Muonionjokeen ei valmistu ajoissa, Hannukaisen vanhan avolouhosjärven vesiä esitetään purettavaksi Äkäsjokeen noin 2 miljoonaa kuutiometriä. Vanhojen avolouhosjärvien tyhjentämisen oletetaan kestävän noin puoli vuotta. Äkäsjoen tammi-maaliskuun keskivirtaamat kaivosalueen kohdalla ovat 1-2 kuutiometriä sekunnissa. Hetkellisesti alivirtaamatilanteessa virtaama voi olla huomattavasti pienempi. Herää kysymys siitä, ovatko laimenemisolosuhteet Äkäsjoessa riittävät, mikäli avolouhosten vesiä johdetaan siihen alhaisten virtaamien aikana. Ympäristön kannalta turvallisempi ratkaisu olisi johtaa vanhojen avolouhosjärvien vedet Muonionjokeen.

Muutenkin jätevesien laimentumisolosuhteita tarkasteltaessa olisi syytä arvioida jätevesien laimentumista alivirtaamatilanteissa, ei esimerkiksi kuukausittaisten keskivirtaamien pohjalta. Lyhytaikainen altistus haitallisille aineille voi aiheuttaa suurta vahinkoa ympäristölle ja esimerkiksi äärimmäisen uhanalaisille meritaimenkannoille, vaikka pitemmällä aikavälillä tarkasteltuna pitoisuuksien keskiarvot pysyisivät haitalliseksi arvioituja pitoisuuksia pienempinä.

Kaivoshankkeen ympäristölupahakemuksen mukaisesti Äkäsjoen, Niesajoen ja Muonionjoen vesistöalueilla kuormituksesta aiheutuvat kalataloudelliset haitat esitetään kompensoitaviksi vuotuisella 6 000 euron kalatalousmaksulla. Kalatalousmaksulla voitaisiin istuttaa vaihtoehtoisesti esimerkiksi noin 500 kg pyyntikokoista taimenta, 3500 kpl 2-vuotiasta taimenta tai 11 000 kpl 1-vuotiasta taimenta. Kalatalousmaksun kohdentumista eri jokialueille ei ole esitetty. Ottaen huomioon hankkeen epävarmuustekijät kalatalousmaksu saattaa osoittautua alimitoitetuksi. Kuten porotaloudenkin kohdalla,

Luke katsoo myös tarpeelliseksi, että kaivoksen toimintalupaan kirjataan ne toimenpiteet ja velvoitteet, joita hankkeen toteuttajan tulee noudattaa kalataloudelle ja kalakan-
noille aiheutuvien haittojen seuraamiseksi, arvioimiseksi, lieventämiseksi ja kompen-
soimiseksi.

Yksikönjohtaja

Markku Järvenpää

Lausunnon vastuuvastavalmistelijä/lisätietoja: tutkija Tapio Sutela LUKE/Luonnonvarat ja
biotuotanto -yksikkö.